

Aleksandra Szyszło

Politologia IIrok, lic.

System polityczny Bośni i Hercegowiny

Najprostsza i najbardziej ogólna definicja systemu politycznego, pojawiająca się w literaturze przedmiotu to ta mówiąca, że jest to struktura wewnątrz której toczy się życie polityczne¹. Na samo pojęcie systemu politycznego składają się zarówno mechanizmy wykorzystywane w rządzeniu państwem, instytucje państwowe, struktury i procesy zachodzące w jego wnętrzu². Przy analizie danego systemu politycznego zwykle wymienia się i charakteryzuje podmioty decyzyjne funkcjonujące w państwie, a więc instytucje ich zależności między sobą i między nimi a obywatelami, sposób sprawowania i zdobywania władzy. Niniejsza praca poświęcona jest ustrojowi stosunkowo młodemu i narzuconemu z zewnątrz, a nie wytworzonemu na własnym gruncie systemowi politycznemu, jakim jest system polityczny Bośni i Hercegowiny.

Informacje ogólne

Bośnia i Hercegowina to federacyjne państwo położone na półwyspie bałkańskim. Bośnia i Hercegowina jest najbardziej zróżnicowanym pod względem etnicznym, religijnym i narodowościowym państwem, spośród tych powstałych po rozpadzie Jugosławii. Trzy główne grupy ludności to Bośniacy (Muzułmanie), Serbowie i Chorwaci. Liczba ludności Bośni i Hercegowiny wynosi prawie 4,5 miliona mieszkańców z czego prawie 2 miliony to Muzułmanie, 1,4 miliona to Serbowie, a ponad 750 tysięcy to Chorwaci³. Powierzchnia kraju wynosi 52.197 km². Językami urzędowymi w kraju są bośniacki, serbski i chorwacki, oraz obowiązują dwa alfabety- łaciński i cyrylicki. Federacja składa się z dwóch krajów: Federacji Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbskiej. Status specjalny posiada natomiast dystrykt

¹ *System Polityczny* [w:] *Encyklopedia Politologii*, tom.1, Zakamycze 1999.

² A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 30.

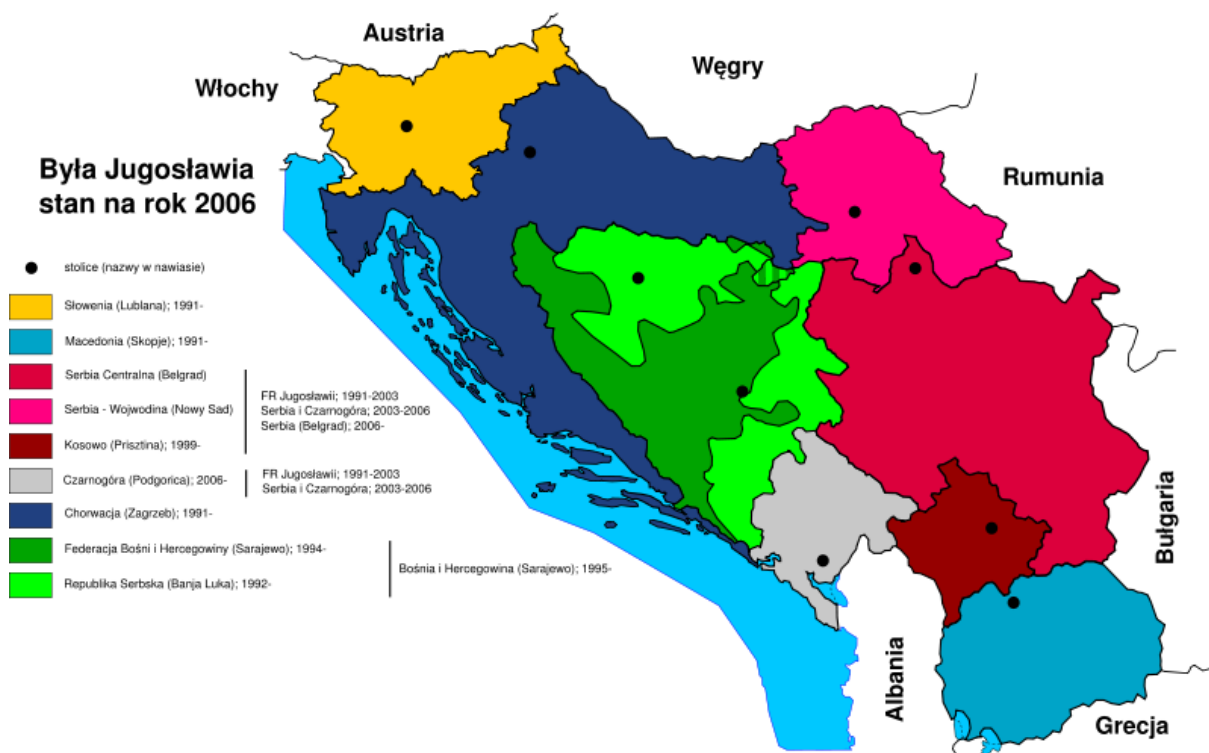
³ Państwowy Urząd Statystyczny BiH

<http://www.fzs.ba/Dem/Popis/nacionalni%20sastav%20stanovnistva%20po%20opstinama.pdf>

Brčko znajdujący się na północnym- wschodzie kraju. Stolicą państwa jest Sarajewo, natomiast głównym miastem Republiki Serbskiej jest Banja Luka.

Układ w Dayton

W listopadzie roku 1995 w Dayton (USA) wynegocjowany został układ pokojowy kończący wojnę w Bośni. Na jego mocy strony konfliktu (Serbowie, Chorwaci i Bośniacy) zobowiązani zostali do zakończenia działań wojennych oraz wycofania swoich sił zbrojnych poza wyznaczoną strefę zdemilitaryzowaną. Od stycznia 1996 roku strefa ta była nadzorowana przez kierowane przez NATO siły IFOR (Implementation Force), przekształcone rok później w siły stabilizacyjne SFOR (Stabilization Force). Aneks 4 układu, zawierający konstytucję Bośni i Hercegowiny, określił ustrój polityczno-administracyjny Bośni. Przestrzegania postanowień układu ma nadzorować specjalnie powołany w tym celu urząd Wysokiego Przedstawiciela dla Bośni i Hercegowiny. Układ został podpisany przez głowy stron konfliktu- Miloševicia, Izetbegovicia i Tudjmana w Paryżu podczas konferencji pokojowej⁴.

Rysunek 1 Podział Jugosławii po Układzie z Dayton

⁴ W. Walkiewicz, *Jugosławia*, Warszawa 2000, s. 258-260.

Podział administracyjny

Jak zostało wcześniej wspomniane Bośnia i Hercegowina składa się z dwóch podmiotów- Federacji Bośni i Hercegowiny i Republiki Serbskiej. Status specjalny uzyskał dystrykt Brčko⁵. Federacja Bośni i Hercegowiny dzieli się na 10 kantonów, które z kolei dzielą się na 74 gminy, natomiast Republika Serbska podzielona jest na 7 regionów, dzielących się na 63 gminy⁶. Do kompetencji władz podmiotów składowych federacji należy kontrola nad siłami policyjnymi, polityką inwestycyjną i prywatycją, edukacją, urzędami statystycznymi, standaryzacją produktów, urzędami miar i wag oraz ochroną własności intelektualnej, współdecydują o świętach i symbolice obowiązującej na ich terytoriach.

Rysunek 2 Podział administracyjny BiH

⁵ W. Stanisławski, Marta Szpala, *Bośniacki chaos. Źródła kryzysu politycznego we współczesnej Bośni i Hercegowinie*, Warszawa 2009, s. 16.

⁶ Państwowy Urząd Statystyczny BiH <http://www.fzs.ba/>

System partyjny

Ze względu na duże zróżnicowanie etniczne w obrębie kraju, system partyjny w Bośni i Hercegowinie jest bardzo rozdrobniony. Żadna z partii nie ma szans na uzyskanie dużej przewagi w parlamencie, więc zwykle tworzą ze sobą koalicje. Główny podział występujący wśród partii to znów ten oparty na zróżnicowaniu etnicznym. Występują więc partie Bośniaków, Serbów, Chorwatów oraz Wieloetniczne⁷.

Władza ustawodawcza

Ze względu na federacyjny charakter państwa w Bośni i Hercegowinie funkcjonują trzy dwuizbowe parlamenty.

Izba Reprezentantów Ludowych BiH (Izba Niższa) oraz Izba Narodowa BiH (Izba Wyższa), są izbami parlamentu centralnego. W Izbie Reprezentantów zasiada 42 członków- 2/3 z nich ma pochodzić z terytorium FBiH, a 1/3 z terytorium Republiki Serbskiej. Członkowie Izby Reprezentantów wybierani są w wyborach powszechnych i bezpośrednich na mocy ordynacji wyborczych przyjmowanych przez zgromadzenia parlamentarne poszczególnych podmiotów federacji⁸. Izba Narodowa posiada 15 delegatów z podziałem narodowościowym uwzględniającym jednak też Chorwatów (5:5:5), którzy desygnowani są przez parlamenty poszczególnych krajów federacyjnych⁹. Do głównych zadań Zgromadzenia Parlamentarnego należą:

- wydawanie aktów legislacyjnych wprowadzających w życie decyzje prezydencji lub własnych,
- decydowanie o działalności instytucji wewnętrznych państwa lub wypełnianiu zobowiązań międzynarodowych państwa,
- przyjmuje budżet,
- decyduje o ratyfikacji umów międzynarodowych,
- realizowanie zobowiązań powstałych na mocy porozumień zawartych pomiędzy poszczególnymi podmiotami federacji¹⁰.

⁷ <http://www.parlament.ba/>

⁸ *Konstytucja BiH* http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=372

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*

Na terytorium podmiotów funkcjonują Izba Reprezentantów FBiH (Izba Niższa) i Izba Narodów FBiH (Izba Wyższa), oraz na terenie Republiki Serbskiej Zgromadzenie Narodowe (Izba Niższa) i Rada Narodów (Izba Wyższa). Wybory powszechne odbywają się do obu Izb Niższych, natomiast do Izby Wyższej w FBiH delegaci desygnowani są przez członków zgromadzeń kantonalnych, przy zachowaniu wspomnianych już parytetów narodowych, lub też w przypadku Republiki Serbskiej przez członków Zgromadzenia Narodowego ¹¹.

Władza wykonawcza

Prezydium składa się z trzech członków: Bośniaka, Chorwata (wybieranych w powszechnych wyborach bezpośrednich z terytorium Federacji Bośni i Hercegowiny) oraz Serba (wybieranego w taki sam sposób z terenów Republiki Serbskiej). Kadencja Prezydium trwa 4 lata. Dopuszczalna jest jedna reelekcja poszczególnych osób. Członkowie Prezydium wybierają spośród siebie przewodniczącego.

Prezydium jest odpowiedzialne m.in. za:

- prowadzenie polityki zagranicznej państwa,
- przyjmowanie i wysyłanie dyplomatów (spośród których nie więcej jak 2/3 może pochodzić z terytorium Federacji),
- reprezentowanie Bośni i Hercegowiny na arenie międzynarodowej,
- prowadzenie rokowań, negocjacji i za zgodą Zgromadzenia Parlamentarnego, ratyfikowanie umów międzynarodowych,
- wykonywanie decyzji parlamentu,
- proponowanie, na mocy propozycji Rady Ministrów, rocznego budżetu Zgromadzeniu Parlamentarnemu do przyjęcia,
- przedkładaniu parlamentowi rocznych zawiadomień o wydatkach Prezydium ¹².

Również w obu podmiotach Federacji funkcjonuje Prezydencja złożona z prezydenta i dwóch prezydentów. W Republice Serbskiej wybierana jest ona w wyborach bezpośrednich, natomiast w FBiH nominowani są oni przez członków izby wyższej parlamentu ¹³.

Rada Ministrów składa się z Przewodniczącego oraz 9 ministrów. Prezydium nominuje Radę Ministrów, która obejmuje urząd po zaaprobowaniu jej przez Izbę Reprezentantów. Przewodniczący Prezydium sam nominuje natomiast ministra spraw zagranicznych i ministra handlu zagranicznego. Nie więcej jak 2/3 ministrów może pochodzić

¹¹ W. Stanisławski *op.cit.*, s. 18.

¹² *Konstytucja BiH*

¹³ W. Stanisławski *op.cit.*, s. 19.

z terenów Federacji. Przewodniczący Prezydium nominuje także przewodniczącego Rady Ministrów, który nie może być tej samej narodowości, co większość ministrów w Radzie. Obejmuje on swój urząd po udzieleniu mu poparcia przez Izbę Reprezentantów. Rada Ministrów ma obowiązek rezygnacji w przypadku udzielenia jej wotum nieufności przez Zgromadzenie Parlamentarne.

Władza sądowa

W skład Sądu Konstytucyjnego wchodzi 9 sędziów. 6 z nich nominowanych jest przez izby wyższe parlamentów, a 3 przez prezesa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Sąd Konstytucyjny stoi na straży konstytucji, rozstrzyga spory pomiędzy podmiotami federacji, jest organem odwoławczym od decyzji sądów wszelkiego typu, bada zgodność ustaw i aktów prawnych niższego rzędu z konstytucją, Europejską Konwencją Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz z protokołami do niej¹⁴.

Wysoki Przedstawiciel

Urząd Wysokiego Przedstawiciela wspólnoty międzynarodowej stanowi istotny element systemu politycznego Bośni i Hercegowiny. Nie jest on odpowiedzialny przed bośniackimi politykami ani wyborcami, a jego obsadzenie i tryb działania jest regulowany przez Radę ds. Wdrażania Pokoju¹⁵. Ma on wspierać wdrażanie porozumienia pokojowego, koordynując prace instytucji zaangażowanych w proces odbudowy, oraz ułatwiać osiągnięcie porozumienia¹⁶. Jego kompetencje zostały poszerzone w 1997 roku, kiedy to zdecydowano by był uprawniony do zdymisjonowania każdego urzędnika, wobec którego zachodzi podejrzenie łamania prawa lub działania przeciwko pokojowi, rozwiązywania partii politycznych oraz narzucać rozwiązania prawne obowiązujące w BiH¹⁷.

Obecna władza

Obecnie urząd Wysokiego Przedstawiciela sprawuje Valentin Inzko z Austrii, w skład Prezydium wchodzi Bakir Izetbegović (Bośniak), Željko Komšić (Chorwat) oraz Nebojša Radmanović (Serb).

¹⁴ Konstytucja BiH

¹⁵ W. Stanisławski *op.cit.*, s. 22.

¹⁶ Konstytucja BiH.

¹⁷ W. Stanisławski *op.cit.*, s. 22.

BIBLIOGRAFIA

System Polityczny [w:] *Encyklopedia Politologii*, tom.1, Zakamycze 1999.

WALKIEWICZ W., *Jugosławia*, Warszawa 2000.

STANISŁAWSKI W., SZPALA M., *Bośniacki chaos. Źródła kryzysu politycznego we współczesnej Bośni i Hercegowinie*, Warszawa 2009.

Strona internetowa Państwowego Urzędu Statystycznego BiH <http://fzs.ba>

Strona internetowa Parlamentu BiH <http://www.parlament.ba/>

Konstytucja BiH http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=372